

บทที่ 2

ระบบความยุติธรรมทางอาญากับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว

จะกล่าวถึงระบบความยุติธรรมทางอาญา เพื่อแสดงให้เห็นว่าหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วสอดคล้องตามทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process) เป็นสิทธิสำคัญที่จำเลยพึงได้รับในระหว่างการพิจารณาคดี รัฐมีหน้าที่ต้องรับรองคุ้มครองให้เป็นไปตามหลักการนี้ และจะแสดงให้เห็นถึงความหมายของการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว ว่าแตกต่างไปจากความหมายตามความรู้สึกของประชาชนโดยทั่วไปอย่างไร วัตถุประสงค์ และความจำเป็นที่ต้องมีหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว

1. ระบบความยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice)

ในการศึกษาระบบความยุติธรรมทางอาญา อาจแบ่งทฤษฎีซึ่งขัดแย้งกันออกได้เป็นสองทฤษฎี คือ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) และทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process) การดำเนินคดีอาญาตามแนวทฤษฎีทั้งสองจะแตกต่างกัน ดังนี้¹

(1) ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) ทฤษฎีนี้เน้นหนักทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม มุ่งที่จะควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลักใหญ่ โดยเน้นไปทางให้อำนาจเจ้าพนักงานในการปราบปรามผู้กระทำความผิด² วัตถุประสงค์ที่สำคัญ

---

¹ประธาน วัฒนวาณิชย์, "ระบบความยุติธรรมทางอาญา แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม" นิติศาสตร์ 9 (2520) : 146.

²รายงานผลการวิจัยวิวัฒนาการกฎหมายไทยในรอบ 200 ปี ภาคกฎหมายวิธีสบัญญัติ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 59.

ที่สุดของกระบวนการทางอาญาของรัฐ จะต้องให้หลักประกันต่อสังคม ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงต้องปรับปรุงและเพิ่มพูนประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม เช่น การสืบสวน สอบสวนการดำเนินคดี การพิสูจน์ความผิด และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษแล้วอย่างได้ผล ตามทฤษฎีนี้ การค้นหาข้อเท็จจริงในคดี จะพยายามให้ผู้นับชั้นต้นของกระบวนการยุติธรรมให้ได้มากที่สุด เช่น คดีผู้นับชั้นพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการดำเนินการตามขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมจะอยู่ภายใต้อำนาจของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเป็นส่วนใหญ่ จะมีการกลั่นกรองคดี โดยให้ผู้บริสุทธิ์ถูกกลั่นกรองออกไป ในขั้นตอนต้น ๆ ของกระบวนการ ส่วนผู้ที่มีพยานหลักฐานแน่นชัด ก็จะถูกส่งไป ตามขั้นตอนต่าง ๆ ต่อไป โดยเชื่อว่าตำรวจและอัยการสามารถที่จะวินิจฉัยความถูกผิดในขั้นต้นได้ ความมุ่งหมายของทฤษฎีนี้ก็คือขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม จะต้องรวดเร็วและมีประสิทธิภาพและต้องยอมรับว่าการค้นหาข้อเท็จจริงในขั้นตำรวจและอัยการ ก็เพียงพอที่จะเชื่อถือได้ ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมนี้จึงมีผลที่อาจเป็นไปได้ 2 ประการ คือ

1. การปลดปล่อยผู้ต้องสงสัย หรือผู้บริสุทธิ์โดยเร็ว
2. การดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาที่มีพยานหลักฐานแน่นแฟ้น หรือผู้ต้องหาไร้สารภาพ

(2) ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process) ทฤษฎีนี้มีค่านิยมในเรื่องความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมที่ตรงกันข้ามกับทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม กล่าวคือ การดำเนินคดีตามแนวคิดในเรื่องความเป็นธรรม จะมีอุปสรรคขัดขวางมิให้ผู้ต้องหาถูกส่งไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมอย่างสะดวก

ทฤษฎีนี้ได้แย้งทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม โดยเฉพาะการค้นหาข้อเท็จจริงซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการหรือฝ่ายปกครองจะเชื่อถือได้เพียงใด เพราะวิธีปฏิบัติของตำรวจและอัยการเป็นการดำเนินงานในที่โหลวม ซึ่งอาจจะใช้วิธีการล่อลวง ชูเชิญ หรือการสร้างหลักฐานขึ้นใหม่ได้ ดังนั้นแนวความคิดของทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม จึงไม่เห็นด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม และต้องการให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการ และเปิดเผยในศาลสถิตยุติธรรม ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ต่อหน้าองค์คณะของผู้พิพากษาที่เป็นกลาง ไม่ลำเอียง เข้ากับฝ่ายใด ทฤษฎีนี้ถือว่าบุคคลจะมีความผิดต่อเมื่อผู้มีอำนาจตามกฎหมายได้พิจารณาพิพากษาชี้ขาดแล้วว่าเขามีความผิด นอกจากนั้น ผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาจะต้อง

พิจารณาด้วยทฤษฎีต่าง ๆ ที่ให้ความคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกกล่าวหาอย่างถ่วงด้วย เช่น อานาจศาลในการพิจารณาคดี อายุความ การฟ้องซ้ำ ความรับผิดชอบทางอาญา และอื่น ๆ ทฤษฎีนี้เห็นว่าไม่สมควรที่จะปล่อยยาห้องค์กรอื่น นอกจากศาลเป็นผู้วินิจฉัยข้อเท็จจริงก่อนที่คดีจะขึ้นสู่ศาล เพราะยอมรับว่าองค์คณะผู้พิพากษาที่เป็นกลางและไม่ลำเอียงเท่านั้นที่เชื่อถือได้

ความแตกต่างของสองทฤษฎีนี้จึงอยู่ที่วิธีปฏิบัติ (Due Procedure) ในการควบคุมอาชญากรรม อาจเป็นผลให้สังคมยอมรับการปฏิบัติที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่หลายประการ เช่น การจับกุมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย การสอบสวนโดยการใช้อำนาจบังคับ ชู่เช็ญและล่อลวงหรืออื่น ๆ ในขณะที่ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมเน้นทางด้านแสวงหาข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้ ในกรณีนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือละเมิดกฎหมาย ศาลจะใช้อำนาจพิจารณาให้ปล่อยตัวจำเลยหรือให้พิจารณาคดีใหม่ได้

แต่ในความเป็นจริง ไม่มีระบบกฎหมายของประเทศใด ที่ปฏิบัติตามแนวความคิดของทฤษฎีทั้งสอง กระบวนการยุติธรรมที่ปฏิบัติกันอยู่ในชีวิตจริงจะเป็นระบบผสมของทฤษฎีทั้งสอง ในประเทศไทยนั้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยมีแนวโน้มเอียงไปตามทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม ในขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนขั้นตอนก่อนฟ้อง โดยเฉพาะการจับกุมและตรวจค้นผู้กระทำความผิดดำเนินตามทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม³

ในขั้นตอนการพิจารณา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น มีแนวโน้มไปในทางทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองจำเลยในการกำหนดเรื่องการพิจารณาและสืบพยานในศาลจะต้องกระทำโดยเปิดเผย การตั้งทนายให้จำเลย การที่ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมได้โดยพลการและการวินิจฉัยคดีของศาล จะต้องวินิจฉัยจากพยานหลักฐานในสำนวนเท่านั้น

³ รายงานการวิจัยวิวัฒนาการกฎหมายไทยในรอบ 200 ปี ภาคกฎหมายวิธีสบัญญัติ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 59-60.

หลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว เป็นหลักที่คุ้มครองความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้การดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นเสร็จสิ้นโดยปราศจากความล่าช้าที่ไม่มีเหตุผล (Unreasonable Delay) สอดคล้องตามทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม นานาประเทศ ยอมรับว่าเป็นสิทธิสำคัญที่จำเลยพึงได้รับ ดังจะเห็นได้จากหลักในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้ประกาศไว้และหลักในรัฐธรรมนูญประเทศสหรัฐอเมริกา รวมตลอดทั้งในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของประเทศไทย ต่างได้ยอมรับหลักการที่จะให้ความคุ้มครองและทำให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดทางอาญา ทั้งนี้โดยบัญญัติรายละเอียดไว้ดังนี้

ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 14 3 (C) โดยถือว่าทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามหลักประกันขั้นต้นด้านการดำเนินคดีอาญา⁴

- (ก) ได้รับแจ้งรายละเอียดแห่งข้อหาโดยพลัน โดยภาษาที่สามารถเข้าใจลักษณะและสาเหตุของการดำเนินคดี
- (ข) มีเวลาเพียงพอที่จะเตรียมการต่อสู้คดีและติดต่อกับทนายโดยการจัดหาเอง
- (ค) ได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้า
- (ง) ได้รับการพิจารณาต่อหน้าตนเอง ซึ่งสามารถต่อสู้คดีโดยตนเองหรือโดยมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่จัดหาได้ ถ้าไม่มีผู้ช่วยทางกฎหมายจะได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิการมีผู้ช่วยทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิตามความยุติธรรม โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหากไม่มีเงินพอ
- (จ) ชักถามหรือถูกซักถามพยานที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองและมีสิทธิเข้าร่วมการสอบสวนพยานต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของตนภายใต้เงื่อนไขการคัดค้านพยาน
- (ฉ) ได้รับการช่วยเหลือจากล่ามที่เป็นอิสระ หากไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาล
- (ช) ไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยความเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองหรือรับสารภาพ

⁴ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ พ.ศ.2491.

ในบทบัญญัติเพิ่มเติม ฉบับที่ 6 ของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา บัญญัติว่า "ในการพิจารณาคดีอาญา จำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว โดยเปิดเผย และโดยลูกขุนที่มีความเที่ยงธรรม..." (In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy trial by an impartial jury..."⁵

รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นมาตรา 34 "ในคดีอาญาทุกคดี ผู้ต้องหาจะได้รับสิทธิในการพิจารณาอย่างรวดเร็วและเปิดเผย โดยศาลที่ปราศจากการล่าเอียง..."

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 มาตรา 23 บัญญัติว่า "บุคคลย่อมเสมอภาคกันในทางกฎหมาย และจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่เท่าเทียมกัน"

มาตรา 27 บัญญัติว่า "ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนที่จะมีคำพิพากษาถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้"

ส่วนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ บัญญัติว่า "ภายหลังที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา 172 วรรค 2 แล้ว เมื่อศาลเห็นเป็นการไม่สมควร เพื่อให้การดำเนินการพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ในกรณีดังต่อไปนี้..."

มาตรา 179 วรรค 1 บัญญัติว่า "ในการพิจารณาคดีศาลอาจดำเนินการต่อเนื่องกันไปจนเสร็จสิ้น โดยไม่เลื่อนคดีก็ได้"

มาตรา 174 วรรคท้ายบัญญัติว่า "ถ้าในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล หากศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องสืบพยานหรือดำเนินการอย่างใด ศาลจะงดสืบพยานหรือดำเนินการนั้นเสียก็ได้"

⁵ดวงจิตต์ กาประเสริฐ, กฎหมายแองโกลอเมริกันเบื้องต้น. (กรุงเทพมหานคร:

บริษัทประชาชน จำกัด, 2528), หน้า 11.

จากบทบัญญัติที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จึงเป็นบทบัญญัติที่รองรับหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว บทบัญญัติในปัญญานิติศาสตร์ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ข้อ 14 (3) (C) เป็นบทบัญญัติที่แสดงถึงการรองรับหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วซึ่งนานาประเทศยอมรับ ในสหรัฐอเมริกา ได้บัญญัติรับรองหลักการนี้ไว้ในบทบัญญัติเพิ่มเติมฉบับที่ 6 ของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีผลใช้บังคับกับวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐกับรัฐบาลกลาง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 มาตรา 23 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้บริสุทธิ์ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ, มาตรา 179 วรรค 1 และมาตรา 174 วรรคท้าย ก็ได้บัญญัติรับรองถึงหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว

2. ลักษณะของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตามหลักนิติศาสตร์ กฎหมายได้ถูกจัดแบ่งออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ คือ กฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ

กฎหมายสารบัญญัติ เป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคคลทั่วไป เช่นประมวลกฎหมายอาญา เป็นต้น

ส่วนกฎหมายวิธีสบัญญัติ เป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงวิธีการปฏิบัติของคู่ความและเจ้าพนักงานของศาลในการดำเนินการตามกฎหมายสารบัญญัติ เพื่อการพิจารณาให้ปรากฏว่าความรับผิดชอบจะตกแก่บุคคลใด หรือให้รู้ว่าผู้ใดกระทำการอันควรต้องรับผิดชอบหรือรับโทษอย่างไรตามกฎหมายสารบัญญัติ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจัดเข้าอยู่ในประเภทกฎหมายวิธีสบัญญัติ

ลักษณะของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแตกต่างกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตรงที่วัตถุประสงค์ของกฎหมายและปัญหาที่จะต้องพิจารณา อย่างไรก็ตามทั้งกฎหมายวิธีสบัญญัติทั้งหลายมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดร่วมกันคือ จัดวางระเบียบการดำเนินการพิจารณาในศาล เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรมไม่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

ในระบบกฎหมายไทยนั้น เจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งปฏิบัติต่อบุคคลในสังคมโดยให้ได้รับความยุติธรรมเท่าเทียมกัน ความยุติธรรมนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายได้รับโทษ และผู้ที่ได้รับความเสียหายได้รับการชดเชยอย่างเป็นธรรม ดังนั้นการที่ความ

ผิดได้กระทาลง รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐก็มุ่งที่จะบังคับใช้กฎหมายในด้านการลงโทษผู้กระทำผิด เช่น การกำหนดโทษปรับหรือโทษจำคุก ในขณะที่เดียวกันผู้ซึ่งได้รับความเสียหายก็มุ่งที่จะใช้สิทธิ เพื่อจะได้รับการชดเชยความเสียหายอันเป็นผลเนื่องมาจากการที่กฎหมายกำหนดเช่นนั้นไว้⁶ แม้ว่าการกระทำความผิดเป็นสิ่งที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ผู้กระทำความผิดสมควรจะต้องได้รับโทษตามความร้ายแรงแห่งการกระทำนั้น และการลงโทษผู้กระทำผิดก็เป็นความประสงค์ของประชาชนในสังคมอยู่ด้วย แต่ปฏิกริยาทางสังคมก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้เอง เพื่อตอบแทนการกระทำผิดนั้น ฉะนั้นในระหว่างการกระทำผิดและการลงโทษ จึงต้องมีการดำเนินการแทรกอยู่และการดำเนินการนั้นต้องเป็นไปอย่างมีกฎเกณฑ์ กฎเกณฑ์แห่งการดำเนินการนั้น ก็คือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเอง

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีความสำคัญยิ่งสำหรับสังคมที่มีการกระทำผิดเกิดขึ้น และสำหรับบุคคลที่จะได้รับการพิจารณาว่ากระทำผิดหรือไม่ได้กระทำผิดในฐานะจำเลย เพราะการที่จะอนุญาตให้ฟ้องร้องผู้กระทำผิดได้ทุกคนก็ต้องมีวิธีการที่จะป้องกันมิให้บุคคลซึ่งไม่รู้เรื่องในการกระทำผิดถูกฟ้อง โดยไม่เป็นธรรม และอาจถูกพิพากษาอย่างไม่ยุติธรรม อีกด้วย

จะเห็นได้ว่ากระบวนการพิจารณาความอาญาหรือกระบวนการยุติธรรมนั้น มีลักษณะที่เป็นไปเพื่อคุ้มครองคู่ความทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ จำเลยผู้บริสุทธิ์ และโจทก์ผู้ได้รับความเสียหาย ให้ทั้งสองฝ่ายได้รับความยุติธรรมที่เท่าเทียมกัน คู่พิพาทจะต้องมีสิทธิและความสามารถต่อสู้คดีเท่าเทียมกันอย่างแท้จริงในการดำเนินคดีอาญา (The aim of the concept of equality in criminal procedure is not formal equality, but rather actual equality)⁷

⁶อุสาคี โทมลาปาณิก, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-7. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529), หน้า 113.

⁷Dando Shigematsu, Japanese Criminal Procedure, P,84.

2.1 จำเลย : บุคคลที่เพิ่งได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

เดิมที่นั้นสถานะของผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสถานะตกเป็น "กรรม" (Object) ของการพิจารณาความผิด กล่าวคือ เป็นผู้ถูกระงับ เป็นผู้ถูกชักพอกันคดี จึงถูกระงับหรือปฏิบัติ ต่ออย่างผู้ถูกสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้กระทำผิด การพิจารณาหาได้ขึ้นอยู่กับพยานหลักฐาน เป็นสำคัญไม่ แต่ขึ้นอยู่กับวิธีการในการพิจารณาซึ่งมักมีการลงทัณฑ์ทรมาน เพื่อรีดเร้นเอาความจริงหรือบีบบังคับให้รับสารภาพเสียมากกว่า ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงสถานะของผู้ถูกกล่าวหาจากการที่ต้องตกเป็นกรรมหรือผู้ถูกระงับในคดี มาเป็น "ประธาน" (Subject) ในคดี คือได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ความผิดได้ ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็น "คน" และเป็นส่วนหนึ่งของวิธีพิจารณาความอาญา จึงให้สิทธิต่าง ๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหา เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ต่อสู้คดีอย่าง เต็มที่และห้ามการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่มีขอบ

Cesare Bonesana Di Beccaria นักคิดศาสตร์ชาวอิตาลีเขียน ได้ให้ ความเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรมในหนังสือ Essays on Crime And Punishment ว่า¹⁰ ในทุกขั้นตอน สิทธิของผู้ต้องสงสัย ผู้ถูกกล่าวหา ผู้ถูกพิจารณา ผู้ถูกตัดสิน และผู้ถูก ลงโทษ สิทธิของบุคคลเหล่านี้ จะต้องได้รับการเอาใจใส่ที่จะปกป้อง และข้อสมมติฐานที่ว่าทุกคน เป็นผู้บริสุทธิ์ จะต้องถือเป็นหลักเกณฑ์สำคัญที่นำมาใช้

Walter C.Reckless ได้พยายามชี้ให้เห็นว่า โดยทั่ว ๆ ไปแล้วมาตรฐาน ของความยุติธรรมทางอาญาระหว่างประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคล ที่ถูกกล่าวหาใน หาคดีอาญามีดังต่อไปนี้

⁸ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์ การพิมพ์, 2528), หน้า 20

⁹ เรื่องเดียวกัน

¹⁰ มูธา วัฒนะชีวะกุล, "เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญาเปรียบเทียบใน ส่วนทัศนคติเสรี (The Liberal Position)" (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 2 (อัครสาเนา)

"จะต้องมีเหตุผลบางประการในการจับกุมบุคคลหนึ่งบุคคลใด ผู้ถูกจับกุมจะต้องได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับกงสุลแห่งประเทศตนถ้าเขาร้องขอ เขามีสิทธิที่จะถูกนำตัวไปขึ้นศาล ภายในระยะเวลาอันสมควรหลังจากถูกจับกุมตัว มิฉะนั้นจะเป็นการควบคุมตัวโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เขาจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมในระหว่างถูกคุมขัง เขามีสิทธิที่จะได้รับแจ้งข้อหา เขามีสิทธิที่จะแก้ข้อหาได้โดยมีทนายความคอยให้ความช่วยเหลือ แต่สิทธิที่จะมีทนายนั้นมิได้หมายความว่าให้รัฐที่พิจารณาคดีจะต้องจ่ายค่าทนายให้ด้วย เขามีสิทธิที่จะถูกดำเนินคดีโดยไม่ทันวางเหนียวหรือชักช้า และถูกฟ้องในเวลาอันสมควร เขามีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างยุติธรรม โดยผู้พิพากษาที่ไม่ลำเอียง เขามีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีจากศาลอย่างจริงจัง บทบัญญัติของกฎหมายของประเทศผู้พิจารณาคดี ย่อมมาใช้บังคับได้ เช่นเดียวกับบทบัญญัติตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เขาจะต้องมีสิทธิในสืบและซักถามพยานของตน จะต้องไม่ถูกปฏิบัติอย่างทารุณและไร้มนุษยธรรม ในระหว่างการดำเนินคดีหรือถูกลงโทษอย่างทารุณและไร้มนุษยธรรม ภายหลังการดำเนินคดีเสร็จสิ้นแล้ว"¹¹

ในสหรัฐอเมริกาหลักประกันสิทธิ เสรีภาพให้จำเลยมีสิทธิต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ โดยบัญญัติสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไว้อย่างชัดเจนในบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญบทที่ 6 (The Sixth Amendment) กล่าวคือให้สิทธิ แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่จะ

1. ได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็ว โดยเปิดเผย และโดยลูกขุนที่ปราศจากความลำเอียงของรัฐหรือของท้องถิ่นซึ่งการกระทำผิดได้เกิดขึ้น
2. ได้รับแจ้งถึงลักษณะ และ เหตุแห่งข้อกล่าวหา
3. เผชิญหน้ากับพยานที่เป็นปฏิปักษ์ (ได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย)
4. เรียกพยานซึ่งเป็นประโยชน์แก่จำเลยเอามาให้การ
5. ได้รับความช่วยเหลือจากทนายความในการต่อสู้คดี

¹¹Walter C.Reckless, The Crime Problem. 4th Ed (New York : Meredith, 1967), pp.82-83.

และจากบทบัญญัติในกฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของไทย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่านานาประเทศ ต่างยอมรับหลักการที่จะให้ความคุ้มครองและให้ความเป็นธรรมแก่จำเลยในคดีอาญา ในฐานะผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิจารณาพิพากษาอย่างถูกต้อง ปราบกฏแน่ชัดอย่างปราศจากข้อสงสัย (Beyond Reasonable Doubt) ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดจริง

นอกจากนี้ ในสหรัฐอเมริกาได้วางหลักไว้ในคดี *Miranda V. Arizona* ซึ่งเป็นคดีที่สำคัญมากในทางกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและ เรียกกันย่อๆ ว่าเป็นคดี *Miranda* มีคำเตือน 4 ข้อที่พนักงานสอบสวนจะต้องให้แก่ผู้ต้องหา ก่อนเริ่มการสอบสวน

1. ผู้ต้องหาสิทธิที่จะไม่ให้การใด ๆ เลยก็ได้
2. ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาออกมาอาจใช้เป็นพยานยืนยันแก่ผู้ต้องหาในชั้นศาลได้
3. ผู้ต้องหาสิทธิที่จะมีทนายความอยู่ร่วมด้วยในระหว่างการสอบสวน
4. หากผู้ต้องหาไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง จะมีการแต่งตั้งทนายความให้แก่ผู้ต้องหา ก่อนเริ่มการสอบสวน ถ้าผู้ต้องหาไม่มีความประสงค์เช่นนั้น

ถ้าพนักงานสอบสวนไม่เตือน หรือ เตือนแต่เพียงบางข้อและผู้ต้องหาให้การรับสารภาพออกมาจะมีผลทำให้การรับสารภาพนั้นใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันแก่ผู้ต้องหาไม่ได้

2.2 โจทก์ หรือผู้เสียหาย : บุคคลที่พึงได้รับการเยียวยาจากรัฐ

การกระทำความผิดต่อกฎหมายอาญานั้นเป็นการกระทำความผิดที่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและประชาชน เป็นการกระทำผิดต่อประชาชนของประเทศ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลต้องเอาตัวมาลงโทษ เพื่อปราบปรามและตัดสิ้นคดีผู้กระทำผิด และผู้เสียหายก็จะได้รับความพอใจไม่คิดอาฆาตและแก้แค้นด้วยผลการ ผู้ใดกระทำผิดพนักงานอัยการก็เอาตัวมาฟ้องร้องลงโทษโดยมิต้องคำนึงว่าผู้เสียหายจะต้องการให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษหรือหาไม่¹² แต่การให้ความผิดอาญาทุกประเภทเป็นความผิดต่อสังคม หรือมหาชนจนละ เลยข้อที่

¹²ขุนจรยาวิเศษ และทองหล่อ บุณยนิศย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ธนบุรี : โรงพิมพ์ดำรงธรรม, 2479), หน้า 141.

ว่าเอกชนนั้นเป็นผู้ได้รับเคราะห์กรรมโดยแท้จริงยิ่งกว่าสังคมหรือมหาชน ย่อมเป็นการขัดต่อสภาพความเป็นจริงและไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง เพราะทุกคนก็มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องอยู่ด้วย จึงต้องหาวิธีแก้ไขโดยให้ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีได้เอง¹³ แต่อย่างไรก็ดีโดยปกติแล้วการกระทำ ความผิดต่าง ๆ ผู้กระทำจะถูกลงโทษโดยรัฐในนามของรัฐ ทาใช้โดยผู้เสียหายหรือในนามของ ผู้เสียหายไม่ (Violations are punished by and on behalf of the state, not the victim)¹⁴ ทั้งนี้ไม่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะจัดการฟ้องร้อง หรือเจ้าทุกข์ผู้เสียหายเป็นผู้ฟ้องร้องก็ตาม ก็จะต้องถือว่ารัฐเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจลงโทษผู้กระทำผิด เพราะเอกชน ไม่มีอำนาจที่จะลงโทษบุคคลใดได้¹⁵ แต่การลงโทษผู้กระทำผิดโดยรัฐดังกล่าวนี้ ย่อมถือได้ว่าเป็นการเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมวิธีหนึ่งนั่นเอง เพียงแต่ผู้เสียหายนั้นไม่อาจบังคับใช้โทษทางอาญาแก่ผู้กระทำผิดได้โดยตนเองและโดยตรงเท่านั้น แต่หากต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐนั่นเอง

3. ความหมายของหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว

3.1 ความหมายตามความรู้สึกของประชาชนโดยทั่วไป

ความรู้สึกและจิตใจของประชาชนนั้น เป็นอุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว โดยเฉพาะความรู้สึกและจิตใจของคนไทยส่วนมาก ยังขาดการพัฒนาให้อยู่ในระดับที่เข้าใจถึงความถูกต้องในสังคม การที่รัฐบาลจะใช้

¹³ชยเจริญ สันติศิริ, คาบรยายอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาภาค 2 ทัณฑวิทยา, หน้า 40.

¹⁴Joseph F. Sheley, Understanding Crime: Concepts, Issues, Decisions (Belmont, California: Wads Worth Publishing Company, Inc., 1979), P.130.

¹⁵พิมล รัฐบัณฑิต, "ค่าธรรมเนียมศาลที่ไม่เป็นธรรมตาม ป.วิ อาญา", หน้า 279-280.

มาตรการที่เกี่ยวกับขบวนการยุติธรรม เพื่อให้การพิจารณาคดีเสร็จไปโดยรวดเร็ว นั้น จะไปฟังเสียงของประชาชนหรือสื่อมวลชนไม่ได้ เพราะ เขาเหล่านั้นมีความคิดที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอ เวลาที่เขาเป็นเจ้าทุกข์ ผู้เสียหายเขาก็จะมีเหตุผลเอียงมาทางที่จะให้จับกุมและลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้โดยรวดเร็ว แต่ในเวลาที่เขาเป็นผู้ต้องหาเขาก็จะมีแนวคิดไปอีกอย่างหนึ่ง ไม่มีจำเลยคนไหนต้องการเข้าคุกเร็ว หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ จำเลยทุกคนอยากรับผิดให้ช้า และเมื่อใดที่เขาไม่ได้เป็นทั้ง เจ้าทุกข์ผู้เสียหายและไม่ได้เป็นผู้ต้องหา เขาก็จะไม่มีโอกาสคิดได้อย่างลึกซึ้งในเรื่องนี้ เพราะ เขาไม่ใช่นักวิชาการและไม่ใช่นักปฏิบัติ เขาก็จะวิพากษ์วิจารณ์ไปตามพื้นฐานความเข้าใจของเขามืออยู่เท่านั้น โดยขาดความรู้และประสบการณ์เพียงพอ เช่น ในคดีอุกฉกรรจ์ที่มีพฤติการณ์อุกอาจ โหดเหี้ยม สะเทือนขวัญ ประชาชน สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ก็จะลงข่าวครึกโครม ประชาชนมักให้ความสนใจอยากให้มีการจับกุมและลงโทษผู้ต้องหาอย่างรวดเร็วทันต่อความรู้สึก¹⁶ การพิจารณาคดีโดยรวดเร็วตามความรู้สึกของประชาชนเหล่านี้ มุ่งที่ระยะเวลาอันสั้นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเท่านั้น

ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2525 คดีอาชญากรรมทางเพศได้กลายเป็นข่าวครึกโครมทางหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หลายเดือน ปฏิกริยาของสังคมต่ออาชญากรรมทางเพศทวีความรุนแรง ในที่สุดมีการเรียกร้องให้รัฐตอบโต้ความรุนแรงของอาชญากรรมประเภทนี้อย่างสาสม เพื่อแสดงว่ารัฐสามารถรักษาความศักดิ์สิทธิ์ในกฎระเบียบของสังคม รัฐจำต้องตอบสนองประชามติโดยเฉียบพลัน ตำรวจใช้ความพยายามอย่างสูงติดตาม จับผู้ต้องสงสัยได้อย่างรวดเร็ว ขึ้นต่อไปประชาชนหันมาเพ่งเล็งสถาบันศาลว่าจะดำรงความยุติธรรมให้แก่พวกเขาได้หรือไม่ และเพื่อเป็นหลักประกันว่าศาลจะชี้ขาดความเป็นธรรมไปในทิศทางที่พวกเขาต้องการการดำเนินกระบวนการพิจารณาจึงได้กระทำอย่างหามรุ่งหามค่ำ และสำเร็จลงอย่างรวดเร็วแล้วพิพากษาลงโทษจำเลยทุกคน แม้ว่าจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลก็ไม่ลดโทษให้ ยังความสาแก่ใจให้แก่ประชาชนเป็นอันมาก ผลก็คือ ความยุติธรรมเสียไปโดยอาชญากรยังคงอยู่¹⁷ เมื่อพวก

¹⁶ สุจินต์ ทิมสุวรรณ, "งานของกรมอัยการกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม" วารสารอัยการ 2 (พ.ศ. 2522): 42.

¹⁷ จิรนิติ หะวานนท์, "การแก้แค้นอาชญากรรมทางเพศ" วารสารนิติศาสตร์ 13 (2526):

อาชญากรรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากสังคม เขาเป็นเครื่องรองรับอารมณ์โกรธแค้นจากสังคม ผลที่ตามมาก็คือ กลุ่มอาชญากรนั้นยอมใช้อารมณ์สนองตอบคืนแก่สังคมยิ่ง โกรธแค้นสังคม เป็นทวีคูณ อาชญากรรมครั้งต่อ ๆ ไป อาจรุนแรงมากขึ้นไปอีก วัฏจักรแห่งความโกรธและการแก้แค้นจะ เริ่มหมุนเวียนไปไม่สิ้นสุด ทวีความรุนแรงขึ้นทุกที¹⁸

การดำเนินกระบวนการพิจารณารวดเร็วตั้งแต่เข้าขังคุก ไม่เป็นหลักประกันว่าจำเลยได้รับการพิจารณาคดีอย่างสุจริตรอบคอบ แน่ใจได้อย่างไรว่าพยานบุคคลที่ต้องเบิกความกลางคืนไม่คิดอยากกลับบ้านเข้านอนเร็ว ๆ จึงเบิกความอย่างลวก ๆ และแน่ใจได้อย่างไรว่าผู้พิพากษาจะไม่นำข้อเท็จจริงนอกสำนวนหรือความเห็นจากสังคมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ดุลพินิจ¹⁹

3.2 ความหมายของหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว

การพิจารณาคดีโดยรวดเร็วเป็นวิธีการที่กำหนดขึ้นมาโดย กฎข้อบังคับ รัฐบัญญัติหรือกระบวนการของกฎหมาย เพื่อมิให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดี อะไร เป็นสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แวดล้อม (Circumstance) ของแต่ละคดี²⁰ ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาวางหลักไว้ในคดี Barker V. Wingo 407. Us 514 ว่า²¹ "การพิจารณาว่าจำเลยถูกละเมิดสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วหรือไม่ จะต้องพิจารณาถึงสภาพการณ์ทั้งหมดในคดี นับตั้งแต่ช่วงเวลาที่เกิดความล่าช้า เหตุผลของความล่าช้า และจำเลยเป็นผู้ที่ละเลยสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วของตนเองหรือไม่ ซึ่งศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจพิจารณาถึง เหตุผลดังกล่าว"

¹⁸ เรื่องเดียวกัน.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน

²⁰Hill, Rossen And Sogg, Smith's Review Criminal Procedure; p. 125.

²¹George T.Felkness, Criminal Law and Procedure Text and Cases, pp. 266-270.

คดี state V Frith, 194 La 508, 194 So 1. การพิจารณาคดีโดยรวดเร็วไม่ได้หมายความว่า ต้องมีการพิจารณาคดีในทันทีทันใด แต่ควรจะกระทำโดยปราศจากความล่าช้าที่ไม่จำเป็นและไม่มีเหตุผล (Without Unreasonable and Unnecessary Delay)

คดี Wilson V Bowman (Tex) 381 SW2D 320 การพิจารณาคดีโดยรวดเร็วต้องไม่ทำให้โอกาสอันควรในการเตรียมคดี สูญเสียไป

คดี Arrowsmith V State, 131 Tenn 480, 175 SW 545 การพิจารณาคดีโดยรวดเร็วจะเริ่มขึ้นได้ทันที หลังจากที่มีการทำและเสนอ Indictment และมีระยะเวลาในการเตรียมคดีที่เพียงพอแล้ว ซึ่งอาจมีการกำหนดไว้ว่า กฎ ระเบียบ ที่แน่นอนชัดเจน

โดยทั่วไปหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว จะต้องเป็นไปตลอดเวลาของการพิจารณาและสืบพยานในชั้นศาล แต่จะเห็นได้ว่าหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วไม่ได้หมายความว่าบุคคลที่ถูกจับกุมหรือถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา มีสิทธิที่จะร้องขอให้มีการพิจารณาคดีในทันทีที่ถูกจับกุมหรือถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา แต่จะต้องรอนจนกว่าจะได้ปฏิบัติตามระเบียบของศาล ที่มีเขตอำนาจ, จนกว่าจะมีการทำและเสนอคำฟ้องในคดีออกกฤษฎีกา (Indictment) และจนกว่าคู่ความจะมีระยะเวลาที่เพียงพอในการเตรียมคดี อย่างไรก็ตาม สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วจะต้องไม่เป็นอุปสรรคในการที่รัฐจะต้องดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา²²

พิจารณาจากข้อสันนิษฐานทางกฎหมายที่ว่า จำเลยทุกคนได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีอย่างถูกต้อง ปรากฏแน่ชัดอย่างปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดจริง จำเลยมีสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ความรวดเร็วในการพิจารณาคดี อันหมายถึงระยะเวลาที่สั้นลงในการดำเนินกระบวนการพิจารณาจะต้องไม่เป็น

²²American Jurisprudence (Vol.E, New York, The Longer Co-operative Publishing Co. Rechester, 1981, p 243.

อุปสรรคในการที่จะรักษาไว้ซึ่งสิทธิของจำเลยในประการเหล่านี้ ในทางตรงกันข้ามจำเลยจำเป็นต้องยอมรับความล่าช้าที่เกิดขึ้น หากเป็นไปเพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลย ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าจำเลยจะได้รับโอกาสที่เท่าเทียมอย่างแท้จริงในการดำเนินคดีอาญา ดังจะเห็นได้จากแนววินิจฉัยของศาลสูงในคดี

Powell V Alabama 287 U.S.45, 535. CT.55, 77L.ED.158 (1932) ซึ่งมีใจความสำคัญโดยสรุปว่า กระบวนการยุติธรรมแห่งกฎหมาย จะต้องประกันแก่จำเลย และทนายจำเลยที่จะได้รับโอกาสอันพอเพียงแก่การเตรียมคดี ดังที่ศาลให้เหตุผลว่า

"ไม่มีประโยชน์อะไรที่จะให้เวลาเพียงวันเดียวในศาลแก่จำเลย โดยไม่ให้โอกาสเตรียมคดีหรืออันอื่นที่จะเป็นประกันความช่วยเหลือจากทนายแก่จำเลย โดยไม่ให้โอกาสแก่ทนายที่จะศึกษาหาความคุ้นเคยกับข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมายในคดี²³"

Miranda V Arizona, 384 U.S.436 กลวิธีที่ศาลสร้างความกดดันทางจิตแก่จำเลย เช่นการสอบถามเป็นระยะเวลานานเพื่อให้คดีเสร็จสิ้นลงโดยรวดเร็ว โดยไม่อนุญาตให้ผู้ต้องหำรับประทานอาหาร ดื่มน้ำหรือหลับนอน จนผู้ต้องหาอ่อนเพลีย และยอมตอบคำถามซึ่งผิดจากปกติ มีลักษณะ เช่นเดียวกับวิธีที่พนักงานสอบสวนสร้างความกดดันทางจิตจนผู้ต้องหายอมตอบคำถามที่เป็นผลให้ต้องรับผิดอาญา ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิของประชาชนตาม The Fifth Amendment (จำเลยมีสิทธินี้เฉย ไม่ตอบคำถามในกรณีที่ได้ตอบนั้นอาจทำให้จำเลยต้องรับผิดทางอาญา) ดังนั้นคำให้การของจำเลยที่ได้มาโดยวิธีดังกล่าว จึงไม่เป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้²⁴

²³William M. Beaney, The Right to Conset in American Courts (Ann Arbor : University of Michican Press, 1955), P.155.

²⁴ดร. จิรนิติ หะวานนท์, "หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ: เปรียบเทียบระหว่างกฎหมายอเมริกาและกฎหมายเยอรมัน," คฤหาศ 31 (พ.ค.-มิ.ย. 2527): 29.

การพิจารณาคนที่มุ่งหมายเฉพาะระยะเวลาอันสั้น โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของจำเลยในประการอื่น อาจทำให้จำเลยรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมและมีปฏิกริยาตอบโต้ เพราะตามวิสัยของผู้กระทำผิดเอง จะต้องพยายามทุกวิถีทาง เพื่อให้หลุดพ้นจากการถูกลงโทษ เมื่อรู้ว่าระยะเวลาที่มีจำกัดก็จะสู้ถึงที่สุด (Extreme) และถ้าการปฏิบัติถึงขั้นรุนแรง ผู้กระทำผิดหรืออาชญากรยอมไม่จำกัดวิถีทางที่จะตอบโต้ จุดมุ่งหมายของผู้กระทำผิดมีเพียงอย่างเดียวคือให้ตนเองรอดหลุดพ้นไปได้ โดยไม่คำนึงว่าเคราะห์กรรมจะเกิดขึ้นแก่บุคคลใด ประกอบกับความอาฆาตแค้นยังมีอยู่ทำให้ความอ่อนปรนน้อยลง อาจนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมร้ายแรงทั้งในตัวคู่กรณีและผู้แวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษนั้น ต้องยึดหลักความเป็นธรรม ทุก ๆ คนจะได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน และเสมอภาคทั่วหน้ากัน²⁵ ในชั้นพิจารณา (Trial) นั้นจะเห็นได้ว่า สิทธิของจำเลยมีมากซึ่งอาจเป็นช่องทางให้อาชญากรที่ฉลาดและ ไซคิหลุดพ้นจากการถูกลงโทษไปได้ ผู้บริสุทธิ์หรือผู้กระทำผิดที่วิ่งเขลาเท่านั้น ที่จะถูกลงโทษ จึงทำให้เกิดปัญหาต่อเรื่องที่ร้ายแรงในภายหลัง เพราะอาชญากรที่มีความสามารถก็จะ ได้ใจและขยายตัวออกเป็นวงกว้างมากขึ้น ในบางคดีเหตุที่พาดังสนใจห่วงใย สิทธิเสรีภาพของประชาชนกันเหลือเกินทำให้จำเลยมีสิทธิมากมายหลายอย่าง ซึ่งคดี ๆ ที่ไม่ได้กระทำผิดอะไร เลยกลับไม่มีสิทธิถึงเพียงนั้น ซึ่งเป็นเรื่องน่าสมเพชของกระบวนการยุติธรรม²⁶

²⁵สัญญา ธรรมศักดิ์, "คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา" แก้ไขเพิ่มเติมโดยศาสตราจารย์ประกาศ อวยชัย สำนักอบรมศึกษาวิชากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา แสงทองการพิมพ์ กรุงเทพฯ 2515 หน้า 1.

²⁶จรงค์ จุฬานนท์, พ.ต.ต. "การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนจากการถูกตรวจค้นจับกุมตัวโดยไม่ชอบธรรม" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525, หน้า 168.

ยอร์จ ดูเมเยียน อธิบดีอัยการแคลิฟอร์เนีย²⁷ เล่าถึงคดีที่วิลลี เอดวอร์ด เลเวล ถูกศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษฐานใช้ฆาตกรรมที่หุบหัวนักศึกษาหญิงคนหนึ่งแห่งวิทยาลัยเบเกอร์สฟิลด์ จนถึงแก่ความตาย ปรากฏว่าในชั้นจับกุม ตำรวจได้แจ้งให้ เลเวลทราบแล้วว่าเขามีสิทธิหุบปากไม่ให้การใด ๆ ก็ได้หรือหากต้องการจะให้การ เขาก็มีสิทธิที่จะมีทนายมาอยู่ด้วย (ซึ่งเป็นหลักกฎหมายที่ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาวางบรรทัดฐานไว้ในคดี Miranda อันเลื่องชื่อ) เลเวล สละสิทธิดังกล่าวและให้การรับสารภาพตามข้อกล่าวหาทุกประการ ศาลชั้นต้นจึงต้องพิพากษาลงโทษไปตามฟ้อง แต่ศาลอุทธรณ์แคลิฟอร์เนีย กลับพิพากษายกฟ้องคดีนี้ โดยอ้างว่า เลเวลเคยขอพูดกับแม่ของเขา ระหว่างที่ถูกควบคุมตัว แต่ไม่ได้รับอนุญาตเหตุผลของศาลอุทธรณ์ที่ยกมาอ้างก็คือ หากเลเวลได้รับอนุญาตให้พูดกับแม่แล้ว เขาอาจไม่ให้การรับสารภาพกับตำรวจก็ได้

อธิบดีอัยการดูเมเยียน บ่นว่า "ผมไม่เห็นมีว่าไว้ที่ไหนเลย ในบรรทัดฐานคดี Miranda ว่าจำเลยมีสิทธิที่จะพูดกับมารดาหรือเพื่อนของเขา คดีนี้วางหลักเพียงว่า จำเลยมีสิทธิปรึกษาทนายได้หรือไม่ให้การเลยก็ได้เท่านั้น ความที่สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาอย่าง เลเวลเกิดอย่างนี้ ทำให้กระบวนการยุติธรรมทุเรศในสายตาของประชาชน และทุกครั้งที่มีการวินิจฉัยคดีที่ทางนี้ก็มีมักจะ มีผลทำให้การดำเนินคดีกินเวลายืดเยื้อมากขึ้นเรื่อย ๆ มีคดีฆ่าคนตาย อยู่คดีหนึ่งที่สระคราเมนโต้ ซึ่งต้องใช้เวลากว่า 4 ปี กับกระบวนการพิจารณาเพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลย กว่าจะมีการพิจารณาสืบพยานเกี่ยวกับความผิดของจำเลยได้"

เห็นได้ว่ามาตรการที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยมากเกินไป โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้เสียหายในคดี ย่อมจะกลายเป็นช่องทางให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการพิจารณาคดีได้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาจะเป็นไปตามหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วหรือไม่ จึงต้องพิจารณาในด้านสิทธิของโจทก์ในการดำเนินคดีด้วย กล่าวคือโจทก์ต้องมีระยะเวลาที่พอเพียงใน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁷เขียนโดยโรเจอร์ โรเซน บลาท์ รายงานโดย เจฟฟ์ เมลาออร์น บอสตันและอีแวนด์ โธมัส วอชิงตัน กับสำนักงานในสหรัฐอื่น ๆ ช่วยกันถอดความจาก Why the Justice System Falls: Inefficient Ways of Coping With a Handful of "Savages" ในนิตรสาร Time ฉบับวันที่ 23 มีนาคม 2524 หน้า 20-23 โดยพัฒนาภาพร่างหลาย กับพนัส ทัศนียานนท์

การที่จะนำพยานหลักฐานที่ถูกต้องแท้จริง เข้ามาในคดี และมีโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ เพื่อให้โจทก์ได้รับการเยียวยาอย่างแท้จริง ซึ่งศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจว่าโจทก์ได้ใช้สิทธิดังกล่าว โดยสุจริตหรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 510-511/2488 เพียงแต่เจ้าทรัพย์ปากเดียว เบิกความถึงวัน กระทำผิดต่างกับฟ้องนั้นไม่พอให้ชี้ขาดได้ว่าข้อเท็จจริงได้ความต่างกับฟ้อง เพราะเจ้าทรัพย์ อาจให้การคลาดเคลื่อนได้ ฉะนั้นศาลจะงดสืบพยานอื่นของโจทก์แล้วพิพากษายกฟ้องไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 872/2491 ในการพิจารณาคดีครั้งแรก โจทก์แถลงว่าพยานโจทก์ ไม่มาศาล ไม่ทราบเหตุขัดข้องศาลสั่งให้เลื่อน ครั้งถึงวันนัดครั้งที่สอง โจทก์แถลงว่าเพิ่งได้รับ ทรัพย์สินจากอาเภาว่าส่งหมายให้พยานไม่ทันขอเลื่อน ดังนั้นยังไม่พอที่จะถือว่าโจทก์ละ เลยหรือ ประวิงความอันจะเป็นเหตุให้งดสืบพยานโจทก์แล้วพิพากษายกฟ้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ 1196/2517 การที่ศาลชั้นต้นสั่งงดสืบพยานโจทก์ที่เหลือหลังจาก สืบพยานโจทก์ไปแล้วหนึ่งปากและฟังข้อเท็จจริงจากพยานโจทก์ที่สืบไปแล้วยังฟังไม่ได้ถนัด เพราะพยานอาจเบิกความพลั้งเผลอไป และโจทก์ซึ่งยังแถลงขอสืบพยานต่อไปอีกนั้น ไม่ชอบ ด้วยกระบวนการพิจารณาขอที่ศาลจะฟังพยานโจทก์ต่อไป

คำพิพากษาฎีกาที่ 2484/2520 โจทก์ฟ้องจำเลยว่าฉกฉวยทรัพย์ ซึ่งเป็นผู้เยาว์ ไปเสียจากความปกครองดูแลของผู้ปกครอง โดยผู้เสียหายไม่เต็มใจไปด้วย จำเลยให้การ ปฏิเสธ ในวันนัดสืบพยานโจทก์ ศาลชั้นต้นสอบถามผู้เสียหาย ผู้เสียหายแถลงว่าเต็มใจไปกับจำเลย เพื่อยุกันฉันทสามภริยา มิได้ถูกฉกฉวยแต่อย่างใด ต่อมาได้จดทะเบียนสมรสและมีบุตรด้วยกัน ศาลสอบโจทก์ โจทก์แถลงขอสืบพยานต่อไป เมื่อคดีนี้ยังไม่มีการสืบพยาน คำแถลงของผู้เสียหายไม่ใช่คำพยานที่ได้จากการนำสืบ และโจทก์หาได้ยอมรับไม่ เพราะโจทก์ยังติดใจสืบ พยานอื่นอยู่อีก ดังนั้นการที่ศาลชั้นต้นงดสืบพยานโจทก์-จำเลย แล้ววินิจฉัยข้อเท็จจริงจากคำ แถลงของผู้เสียหายว่าการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดและพิพากษายกฟ้อง จึงไม่ชอบด้วย กระบวนการพิจารณา

อย่างไรก็ตามการพิจารณาคดีที่ล่าช้าอาจเป็นผลร้ายต่อโจทก์หรือผู้เสียหายในคดีได้ เพราะพยานหลักฐานต่าง ๆ อาจสูญหายกระจัดกระจาย เช่น พยานบุคคลอาจโยกย้ายถิ่นที่อยู่ หรือเสียชีวิต ไม่อาจนำมาเบิกความในศาลได้ ยิ่งกว่านั้นฝ่ายจำเลยอาจใช้วิธีการข่มขู่หรือหา ร้ายพยานจนเกิดความเกรงกลัวไม่กล้ามาศาล ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเนื่อง ๆ เป็นเหตุให้

ศาลต้องพิพากษาฟ้องโจทก์ เพราะไม่มีพยานมานำสืบในศาล²⁸ จำเลยที่ไม่สุจริตมักจะใช้เทคนิคในการถ่วงคดีให้ช้า เพื่อทำลายพยานหลักฐานของโจทก์ ซึ่งศาลฎีกาได้วางหลักเพื่อคุ้มครองโจทก์ไว้ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 397/2485 จำเลยขอเลื่อนการสืบพยานมาหลายครั้ง ก็ยังไม่ได้ตัวพยานมาสืบ ที่สุดแถลงว่าไม่ทราบที่อยู่ของพยานแน่นอน ดังนั้นศาลสั่งงดสืบพยานนั้นได้

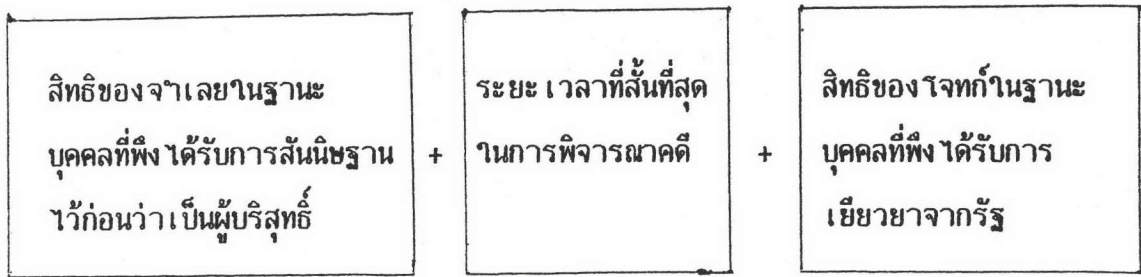
คำพิพากษาฎีกาที่ 1956/2497 นายจำเลยแถลงขอสืบพยานอีกคนเดียว นอกนั้นไม่คิดจำสืบ เพราะไม่ช้ข้อสำคัญถึงวันนัดพยานไม่มาศาล จำเลยว่าป่วย แต่ไม่มีหลักฐานแสดงว่าป่วย จำเลยกลับขอดถอนนายและขอสืบพยานที่นายจำเลยแถลงไม่คิดจำสืบ ดังนั้นเป็นการประวิงความ ศาลไม่อนุญาตให้สืบพยานตามขอ

Nolly V.State, 35 ALA APP 79, 43 SO 2D 841 ในคดีที่ความล่าช้าในการพิจารณาคดีเกิดจากความผิดของจำเลยเอง ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดต่อหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว

จะเห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันนั้น ต้องเป็นไปในลักษณะป้องกันหรือรักษาสภาพประโยชน์ของจำเลย โจทก์หรือผู้เสียหาย หรือเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ศาลมีอำนาจที่จะกระทำการเพื่อให้ความคุ้มครองหรือรักษาประโยชน์นั้น ๆ แม้ว่าจะทำให้การพิจารณาคดีต้องล่าช้าออกไป ศาลก็มีอำนาจที่จะกระทำการพิจารณาคดีที่เสร็จสิ้นลงภายในระยะเวลาอันสั้น จึงมิใช่เป้าหมายสูงสุดเพียงอย่างเดียวของหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว สิทธิของคู่ความและผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงควบคู่ไปด้วยเสมอ ตลอดระยะเวลาของการพิจารณาคดี เพื่อดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

²⁸ สุจินต์ ทิมสุวรรณ, "งานกรมอัยการกับความสงบเรียบร้อยในสังคม", หน้า 42.

ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นชัดเจนขึ้นในรูปของแผนผัง ได้ดังนี้

จากเหตุผลดังกล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า หลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว หมายถึง ระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่สั้นที่สุด แต่สามารถดำรงไว้ ซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐานของคู่ความในคดี ให้ทั้งสองฝ่ายมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการต่อสู้คดี

สหรัฐอเมริกา มีบทบัญญัติรองรับหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว ไว้ในบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ บทที่ 6 (Sixth Amendment) ".....ให้จำเลยมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว....." (...The accused shall enjoy the right to a speedy trial...) ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวเป็นเสมือนข้อจำกัดดุลพินิจของอัยการเกี่ยวกับเวลาที่จะฟ้อง²⁹ ปกติศาลฎีกาจะตีความสิทธิดังกล่าวอย่างยืดหยุ่น โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ก่อให้เกิดความล่าช้าในแต่ละคดี ที่ขณะนี้ศาลฎีกาได้ยึดถือตลอดมาใน Smith V. Hoey (พ.ศ.2512) และ Dickey V. Florida (พ.ศ.2513) ศาลฎีกาตัดสินว่า ในกรณีที่มลรัฐเพิกเฉยเป็นแรมปี ไม่จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นไปตามคำร้องของจำเลย ซึ่งขณะนั้นต้องโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำของรัฐบาลกลางที่ขอให้เร่งดำเนินการพิจารณาซึ่งค้างอยู่ในศาลมลรัฐ เป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ซึ่งว่าด้วยสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว ศาลฎีกาชี้ต่อไปว่า ข้อแก้ตัวของมลรัฐที่ว่าไม่สามารถขอให้เรือนจำของรัฐบาลกลาง ส่งตัวจำเลยมาพิจารณา ไม่สามารถรับฟังได้ ทานองเดียวกัน ใน Klopfer V. North Carolina (พ.ศ.2510) ศาลฎีกาตัดสินว่า วิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐนอร์ท แคโรไลนา

²⁹วิสาร พันธนะ, "กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา", คุลพาท (ก.ย.

ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ที่บัญญัติอนุญาตให้อัยการถอนฟ้อง โดยสามารถที่จะนำคดีนั้นมาฟ้องใหม่ภายหลังอีกได้ แม้จำเลยจะคัดค้านก็ตาม แต่ใน U.S. V. Ewell (พ.ศ.2509) ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ในการพิจารณาอันเนื่องมาจากศาลยกฟ้องในคดีก่อน ซึ่งเกี่ยวพันกันไม่เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ

แม้หลักใน Ewell, Klopfer, Dickey และ Smith จะจำกัดเฉพาะข้อเท็จจริงที่ปรากฏในแต่ละคดีก็ตาม แต่เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า ศาลฎีกาอาจตีความหลักประกันใน Sixth Amendment ขยายไปถึงหลักปฏิบัติอื่น ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว

บางมลรัฐ เช่น อิลลินอยส์ (Illinois) มีกฎหมายกำหนดว่า จำเลยที่ถูกกักขังจะต้องถูกนำตัวมาพิจารณาคดีภายใน 120 วัน และภายใน 60 วัน ถ้าบุคคลนั้นได้รับการปล่อยชั่วคราว ระยะเวลาดังกล่าวอาจขยายออกไปได้ แต่ต้องไม่เกิน 60 วัน มิฉะนั้นศาลอาจจำหน่ายคดี โดยศาลจะพิจารณาจากเหตุผลของความล่าช้าดังกล่าว ในหลาย ๆ มลรัฐได้วางหลักไว้ เช่นเดียวกับมลรัฐอิลลินอยส์ อย่างไรก็ตาม ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาได้วางหลักไว้ว่า สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว มิได้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดจำนวนวัน หรือเดือนที่แน่นอน เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณา ถึงเหตุผลอันสมควรตามมาตรฐานของกฎหมายรัฐธรรมนูญ³⁰

หลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วนี้ ในสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ โดยศาลสูงของสหรัฐอเมริกาได้กล่าวไว้ว่า "Justice delayed may will be justice denial" (Arnett V. Demmedy, 1974) ซึ่งศาลจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการนี้ ในกรณีที่การพิจารณาคดีอาญาใด ๆ ขัดต่อหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว ศาลจะต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และพนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องจำเลยเป็นคดีใหม่ได้อีก (Strunk V. United States 412 U.S.434 (1973)) อย่างไรก็ตาม การพิจารณาคดีโดยรวดเร็วเป็นสิทธิของจำเลยมิใช่เงื่อนไขในการพิจารณา จำเลยสามารถที่จะสละสิทธินี้ได้ ไม่ว่าจะโดยแสดงเจตนาโดยแจ้งชัด หรือโดยการไม่ยื่นคำขอต่อศาลก่อนการพิจารณาให้มีการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว (United States V.Hill (CA 4 SC) 310 F 2D, D'Aquino V.United States (CA 9 CAL, 192 F2D))

---

³⁰Ronald J. Waldrom, The Criminal Justice System An Introduction Fourth Edition.

สำหรับในประเทศไทยนั้น สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว เป็นเรื่องเก่าที่มีมานานแล้ว ดังที่ได้เคยบัญญัติไว้ใน กฎหมายตราสามดวง ซึ่งได้ประมวลขึ้น เมื่อจุลศักราช 116 มาตรา 44 ว่า³¹

ไพร่ฟ้าข้าไทอาญาพระราชราชฎร ยินดีและขุนมูลนายอาญาพระชาบาลและหัวหมื่นหัวพัน หัวปากภาคย์จำเสมียนผู้มัดคดีด้วยความประการใด ควรจะได้พิจารณา (ท่านให้สมุหสรรพยากร และสมุหรรฎกอีกทั้งกระทรวงการทั้งปวง) ให้เร่งพิจารณาบังคับบัญชาว่ากล่าวให้แล้วอย่าเนิ่นช้าป่วยการไพร่ฟ้าข้าไทอาญาพระราชราชฎรของพระเจ้าอยู่หัวอยู่เลย ถ้าจะตีความผิดกระทรวงส่งกรมจะบังคับบัญชามีได้ก็ให้ส่งไปยัง เจ้ากระทรวงให้เร่งพิจารณาจะแล้ว ถ้าแลจกท์จำเลยทั้งสองยินยอมมิได้ว่ากล่าวแก่กัน ให้กระทำตามเขาเถิดท่านมิให้ผู้พิจารณาเสียมสอนคดีให้เขาผิดกันเลย ถ้าผู้พิจารณาคดีเสียมสอนให้เขาผิดกันเข้าในระหว่างปล้ำปลุกคดีเขาท่านให้ลงโทษท่านผู้นั้นด้วยลาดหนึ่ง 25 ที่ โดยสมัครพระราชอาญาถ้าความเขาทั้งสองยอมกันเองแล้วส่วนพินัยหลวงท่านให้เป็นท่านแก่อาญาพระราชราชฎรทั้งปวงมิได้เอาเข้าท้องพระคลังเลย ถ้าผู้ใดขึ้นเก็บเข้าท้องพระคลังให้ลงโทษท่านผู้นั้นด้วยลาดหนึ่ง 20 ที่ ถ้าจะไล่โทษท่าน 3 ที่ ค่อผลสมโดยข้อเสียดเบี้ยไล่โทษนั้นเป็นเบี้ยประทานแก่ราชฎรทั้งปวงนั้น

นอกจากนี้ในสมัยที่ใช้พระราชบัญญัติ ร.ศ.115 คือก่อนใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบัน ได้มีหลักการที่ทันสมัยมาก โดยกำหนดหลักการให้ควบคุมตัวผู้อยู่จับได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง ต่อจากนั้นต้องนำตัวผู้ถูกจับมาให้ศาลไต่สวน โดยมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติดังกล่าวได้บัญญัติไว้ว่า³²

³¹มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กฎหมายตราสามดวง เล่ม 2 (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2529), หน้า 308.

³²ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 21 (ร.ศ.125-126), หน้า 177-182.

บรรดาคนผู้ต้องถูกจับมาทุก ๆ คนนั้น ถ้าการควรไต่สวนได้ภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาจับเอาตัวมาไว้แล้ว ต้องให้เอาตัวมาให้ผู้พิพากษาไต่สวนคือ

1. ให้ผู้พิพากษาผู้ออกหมายจับนั้น เอาตัวคนผู้ต้องจับมาไต่สวน ฤ
2. คนผู้ต้องจับมานั้น ต้องจับมาโดยทางอื่น นอกจากที่ได้มีหมายจับ ดังนี้ก็ให้ผู้พิพากษาคณัด คนหนึ่ง ผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายเอาตัวคนผู้ต้องจับมานั้นมาไต่สวน ถ้าในเรื่องใด รายใดต้องไต่สวนช้าไปกว่า 48 ชั่วโมง ตั้งแต่จับมาได้แล้ว ก็ให้ผู้พิพากษาผู้ไต่สวนนั้น จดหมายบันทึกเหตุที่ต้องชักช้า มิได้ไต่สวนภายในกำหนดนั้นลงไว้ในเรื่องรายนั้นจงทุกคราว

อย่างไรก็ดีถึงแม้หลักการดังกล่าวจะเป็นหลักการที่ดี แต่ก็ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในสมัยนั้น ซึ่งยังไม่มีความพร้อมในเรื่องของศาลยังบริการไม่ทั่วถึง การคมนาคมไม่สะดวกทำให้เกิดความไม่สะดวกติดขัดในทางปฏิบัติหลายประการ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หลักการดังกล่าวก้าวไปไกลเกินกว่าที่เงื่อนไขความเหมาะสมนาประการของสมัยนั้นจะก้าวตามทัน จึงไม่รับมาบัญญัติเป็นหลักการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบัน

ความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ไม่ปรากฏว่าได้มีบทบัญญัติในเรื่องการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว เหมือนกับความในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา จะมีก็เพียงบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยในด้านอื่น หากจะเปรียบเทียบกับบทบัญญัติเพิ่มเติมฉบับที่ 6 ของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา คงมีแต่บทบัญญัติให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 มาตรา 34 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

"ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม

ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้ยากไร้ ไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะจัดหาทนายความสำหรับตนเองได้ บุคคลดังกล่าวย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ"

ตามบทบัญญัตินี้แม้จะเทียบเคียงได้กับบทบัญญัติเพิ่มเติมฉบับที่ 6 ของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา แต่ก็ไม่ปรากฏว่าได้นำหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญปี 2511 จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วซึ่งถือว่าเป็นมาตรการที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น ในปัจจุบันนี้คงมีแต่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น ซึ่งบทบัญญัติที่รองรับหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว ซึ่งมีอยู่ดังนี้คือ

มาตรา 174 วรรคแรก "ในการพิจารณาคดี ศาลอาจดำเนินการต่อเนื่องกันไปจนเสร็จสิ้น โดยไม่เลื่อนคดีก็ได้"

มาตรา 174 วรรคท้าย "ถ้าในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล หากศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องสืบพยานหรือดำเนินการอย่างใด ศาลจะงดสืบพยานหรือดำเนินการนั้นเสียก็ได้"

บทบัญญัติดังกล่าวเปิดโอกาสให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจ ถึงระยะเวลาที่พอควรในการพิจารณาคดี ศาลมีอำนาจพิจารณาเห็นว่ากระบวนการพิจารณาใดจำเป็นต้องทำเพียงใดหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 494/2510 (ประชุมใหญ่)) และถ้าศาลเห็นว่ากระบวนการนั้นไม่จำเป็นต้องกระทำหรือเป็นการประวิงคดีให้ล่าช้า ศาลมีอำนาจที่จะ

1. สั่งงดสืบพยาน คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1478/2482, 184/2493, 1956/2497
2. ไม่อนุญาตให้มีการเลื่อนคดีตามที่ฝ่ายนั้นร้องขอ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 382/2479, 1116/2492, 1016/2509, 13/2510

4. วัตถุประสงค์ของหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว

หลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว อาจกล่าวได้ว่ามีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อเป็น "หลักประกันความยุติธรรมของจำเลย"³³ ไม่ว่าจะ เป็นไปเพื่อป้องกันมิให้จำเลยต้องถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีเป็นระยะเวลาานาน, ป้องกันการใช้อำนาจเกินขอบเขตของเจ้าหน้าที่ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกคุมขังในระหว่างรอการพิจารณาคดีเป็นระยะเวลาานาน ๆ หรือเพื่อประโยชน์ต่อการสืบสวน สอบสวนพยานหลักฐานต่อเนื่องกระชั้นชิดกับการกระทำผิด ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้การสืบสวน ถูกต้องเที่ยงธรรมยิ่งขึ้น³⁴ เหล่านี้ล้วนเป็นไปเพื่อประโยชน์ของตัวจำเลย เป็นการให้ความคุ้มครองแก่จำเลย ในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยถูกต้องและเป็นธรรม

³³ โทแมส ภัทริกริมย์, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-8 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมมิตร, 2528), หน้า 38.

³⁴ American Jurisprudence (Vol.E), New York, The Lawyer Co-Operative Publishing Co. Rechester, 1981, P.243.

นอกจากนี้หลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว ยังเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์รองอีก 2 ประการ คือ

1. เพื่อเสริมสร้างความศรัทธาในกฎหมาย ในอันที่จะให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ เป็นผลประจักษ์ต่อความชั่วร้ายที่อาชญากรได้ก่อให้เกิดขึ้น เนื่องจากวัตถุประสงค์พื้นฐานของกฎหมายอาญานั้น เพื่อกำหนดและแสดงออกโดยทางคำพิพากษา ซึ่งมาตรฐานและความประพฤติทางสังคมอันเหมาะสมของชุมชน³⁵ ความล่าช้าของคดีเปรียบเสมือนเงาที่บดบังความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อค่านิยมเหล่านี้ ในสายตาของผู้กระทำผิด ความล่าช้าย่อมจะลดทอนผลในทางยับยั้งของระบบความยุติธรรมลงไป ด้านของผู้เสียหายจะรู้สึกว่ารัฐไม่อาจให้ผลลัพธ์ที่เขาต้องการได้ ซึ่งอาจส่งผลไปยังความผิดอื่น ถ้าผู้เสียหายพยายามที่จะช่วยตัวเอง เพราะทุกคนอาจร้อนเมื่อคิดว่าตนถูกรังแก การได้ตอบด้วยตนเองก็คือการแก้แค้น ซึ่งมักจะ เป็นวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

2. เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายทั้งในด้านคู่ความและรัฐ เพราะการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ล่าช้า คู่ความต้องไปศาลหลายครั้งกว่าจะมีการตัดสินชี้ขาด ต้องเสียค่าใช้จ่ายและเวลาในการทวงถามหากิน ในส่วนของรัฐเองก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากมายเป็นค่าอาหาร ค่ารักษา ดูแลการควบคุมตัวจำเลยที่ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดี อีสราภาพของจำเลย ชื่อเสียง และทรัพย์สินที่ต้องสูญเสียไปนี้ กว่าที่จะประกอบขึ้นได้ย่อมยากเย็นยิ่งในภาวะ เศรษฐกิจสังคมปัจจุบัน

5. ความจำเป็นและความชอบธรรมที่ต้องมีการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว

5.1 พิจารณาจากเหตุผลในการที่กฎหมายให้อำนาจศาลขังจำเลยในระหว่างการพิจารณาคดี ที่ว่า ในกระบวนการยุติธรรมนั้นบางครั้งก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่กฎหมายไม่อาจให้ความยุติธรรมแก่คนบางกลุ่มได้ ทั้งนี้เพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม ในการที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวมเอาไว้ จำต้องสละความยุติธรรมสำหรับ

³⁵อนุวัตร บุณาค, "เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะสังคมจิตวิทยา เรื่องการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญา", หน้า 68-69.

คนบางกลุ่ม³⁶ ซึ่งในที่นี้ได้แก่จำเลยผู้ซึ่งมิได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา เนื่องจากการที่ ศาลยังไม่สามารถหยั่งทราบได้ว่า จำเลยจะเป็นผู้ผิดจริงหรือไม่ จนกว่าการพิจารณาคดีจะถึงที่สุด ดังนั้นการที่ปล่อยจำเลยให้เป็นอิสระ ไม่ถูกควบคุมในระหว่างการพิจารณาคดี ย่อมจะไม่ปลอดภัยในกรณีที่จำเลยผู้นั้นได้กระทำผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหา³⁷ ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 88 ที่บัญญัติว่า "นับแต่เวลายื่นฟ้องจำเลยที่ต้องชั่งตามหมายศาลจะชั่งจำเลยต่อไป หรือปล่อยชั่วคราวก็ได้" และมาตรา 110 บัญญัติว่า "ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกในอัตราสูงตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว ต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้" ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่สร้างความลาเอียงให้กับจำเลยขึ้นมาอีก³⁸ โดยที่ถ้าหากกรณี เป็นว่า ตามความเป็นจริงจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่เนื่องจากจำเลยเป็นผู้มีฐานะยากจน จึงไม่สามารถหาประกันหรือหลักประกันมาให้ศาลได้เช่นนี้แล้ว จำเลยก็ต้องถูกชั่งตลอดเวลาที่ศาลพิจารณาคดี และเมื่อคดีถึงที่สุด หากศาลได้พิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์แล้ว เช่นนี้ จำเลยจะได้สิ่งใดตอบแทนจากการที่ต้องถูกคุมขังอยู่ในคุกเป็นระยะเวลานานเช่นนี้บ้าง นอกจากมลทินที่เคยติดคุกติดตะราง ซึ่งจะทำให้เขาไม่รู้สึกรู้สิดับปลงอันใดต่อการที่จะกลับเข้าไปอีก หรือในทางกลับกัน หากจำเลยเป็นคนร่ำรวย แม้จำเลยจะได้กระทำผิดจริงซึ่งศาลยังไม่อาจทราบได้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด อาศัยความร่ำรวยของตนเป็นหลักประกันตามมาตรา 110 ประกอบกับดุลพินิจของศาล อาจประกันตัวออกไปได้โดยไม่ต้องอပ်รำไคคุกตะราง เป็นเดือน ๆ เช่นนี้ ย่อมเป็นการลาเอียงต่อจำเลยที่บริสุทธิ์ การพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว สามารถลดความลาเอียงของกฎหมายดังกล่าวลงได้ เพราะจะเป็นหลักประกันให้กับจำเลยผู้บริสุทธิ์ว่าจะได้รับการพิจารณาคดีภายในระยะเวลาอันสมควร จำเลยผู้บริสุทธิ์คงไม่ขัดข้องอย่างไรที่จะต้องถูกจำกัดอิสรภาพไปบ้างชั่วระยะเวลาเพียง 1-2 สัปดาห์ เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน

³⁶ หุค แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520), หน้า 52.

³⁷ เรื่องเดียวกัน

³⁸ ชุมาร ชุมารราษฎร์, "จำเลยผู้บริสุทธิ์", วารสารนิติศาสตร์ 1 (กรกฎาคม 2522):

5.2 สืบเนื่องจากหลักนิติธรรม (Due Process) ซึ่งเป็นรากแล้วคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยทั่วไป ส่ง เสริมให้ประชาชนมีสิทธิและ เสรีภาพขั้นพื้นฐานเท่าเทียมกันตามกฎหมาย และสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ บุคคลพึงมีสิทธิอันชอบธรรมตามกฎหมายในการที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาอย่างเป็นธรรม³⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งกำหนดกฎเกณฑ์ของการดำเนินคดีอาญา จึงมีบทบัญญัติมากมายหลายลำดับซับซ้อนเพื่อความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการดำเนินคดีอย่าง เต็มที่ในทุกขั้นตอนของกระบวนการกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาจึง เป็นเรื่องที่ต้องใช้เทคนิคสูงมาก บางครั้งทนายความจะทำให้คดีล่าช้า เพื่อให้เกิดความสงสัยต่อคำให้การของพยานที่ทำให้การตามความเป็นจริงหรือต่อข้อพิสูจน์ทางกฎหมาย⁴⁰ การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เป็นไปโดยรวดเร็วไม่มีข้อสงสัย เป็นการตัดโอกาสสมาชิกผู้ความที่ไม่สุจริตอาศัยช่องทางที่จะประวิงคดีให้เนิ่นนานออกไป หรือมีเวลาที่จะคิดความเท็จเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม ทำให้ผู้ความฝ่ายที่สุจริตและอ่อนแอกว่าเสียเปรียบเกิดผลเสียแก่การอำนวยความยุติธรรม เพราะมีสภาชกกฎหมายข้อหนึ่งกล่าวไว้ว่า "การประวิงความยุติธรรมเท่ากับเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม"

5.3 กระบวนการยุติธรรมจะเดินไปได้อย่างถูกต้องตามทวนองคลองธรรม ย่อมขึ้นอยู่กับหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งตระหนักในหน้าที่ และความรับผิดชอบของตนเองที่มีอยู่ต่อรัฐและประชาชน หากปฏิบัติหน้าที่โดยความรับผิดชอบและมีประสิทธิภาพด้วยความเที่ยงธรรมปราศจากอคติ และไม่เห็นแก่อำมีสินจ้าง ความยุติธรรมก็ย่อมจะบังเกิดแก่บุคคลใน

³⁹ ฎีกาฎาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ พ.ศ.2491 ข้อ 7.

⁴⁰ การต่อสู้คดีอาญานระบกกกล่าวหา จำเป็นต้องยอมให้ทนายความดำเนินการ เช่นนั้นได้ ถ้าระบบงานยุติธรรมไม่ยอมให้ทนายความมีบทบาทอย่างเต็มที่ เราอาจต้องยอมเสียความยุติธรรมที่วางแหนไป (สุพจน์ สุโรจน์, เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา หน่วยที่ 1-8 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529), หน้า 113.)

ประเทศและเป็นที่พึ่งของประชาชนได้ แต่เนื่องจากปริมาณของคดีที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันและ
อัตรากำลังความสามารถของเจ้าพนักงานของรัฐ ยังไม่สอดคล้องกับกรณีเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิด
ขึ้น การที่กระบวนการพิจารณาคดีจะเสร็จสิ้นลงเมื่อใด ขึ้นอยู่กับความสามารถและความเอาใจใส่
ของเจ้าพนักงานเท่านั้น ย่อมเกิดความหะหลวมในการควบคุมให้การดำเนินกระบวนการพิจารณา
มีประสิทธิภาพ เพื่อมิให้คดีค้างคั่งหรือทำงานเพื่อให้ผ่านไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น เพราะมีระยะ
เวลาในการทำงานมาก ระยะเวลาที่พอสมควรตามหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วจะเป็นตัว
กระตุ้นให้เจ้าพนักงานของรัฐตระหนักถึงภาระหน้าที่ดังกล่าวและมีเป้าหมายในการทำงานที่
แน่นอนยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย